

Gemeente Den Haag

Visie wijkgroen
Stadsdeel Haagse Hout

Inhoud

Inleiding	2
• opgave	2
• uitgangspunten	3
Inventarisatie ruimtelijke opbouw en gebruik	5
• kenmerken van het stadsdeel	7
• kenmerken wijk- en buurtgroen in de wijken	9
• gebruikswaarde	13
Inventarisatie ecologie	
• stedelijke ecologische groenstructuur	17
Inventarisatie beheer en onderhoud	
• groenbeheer	23
• onderhoud	24
• participatie	25
• keuze beplanting	26
• beeld	27
Visie Wijk- en Buurtgroen	
• conclusie inventarisatie	31
• groentema's	31
• Visie Benoordenhout landgoederen	33
• Visie Benoordenhout polder	35
• Visie Marlot	37
• Visie Mariahoeve	39
• Visie Bezuidenhout	41

Inleiding

Waarom een visie voor het wijk- en buurtgroen?

In de nota Groen Kleurt de Stad 2005-2015 is het stedelijk beleid voor het groen vastgelegd. Daarnaast zijn er deelvaststellingen. Dit zijn de nota Haagse Bomen en nota Ecologische Verbindingszones in Den Haag 2008-2018. Voor een groot aantal grote groengebieden zijn beheerplannen aanwezig. Voor het wijk- en buurtgroen is er behoefte aan een document dat de uitgangspunten voor de inrichting en het beheer vastlegt.

Opgave

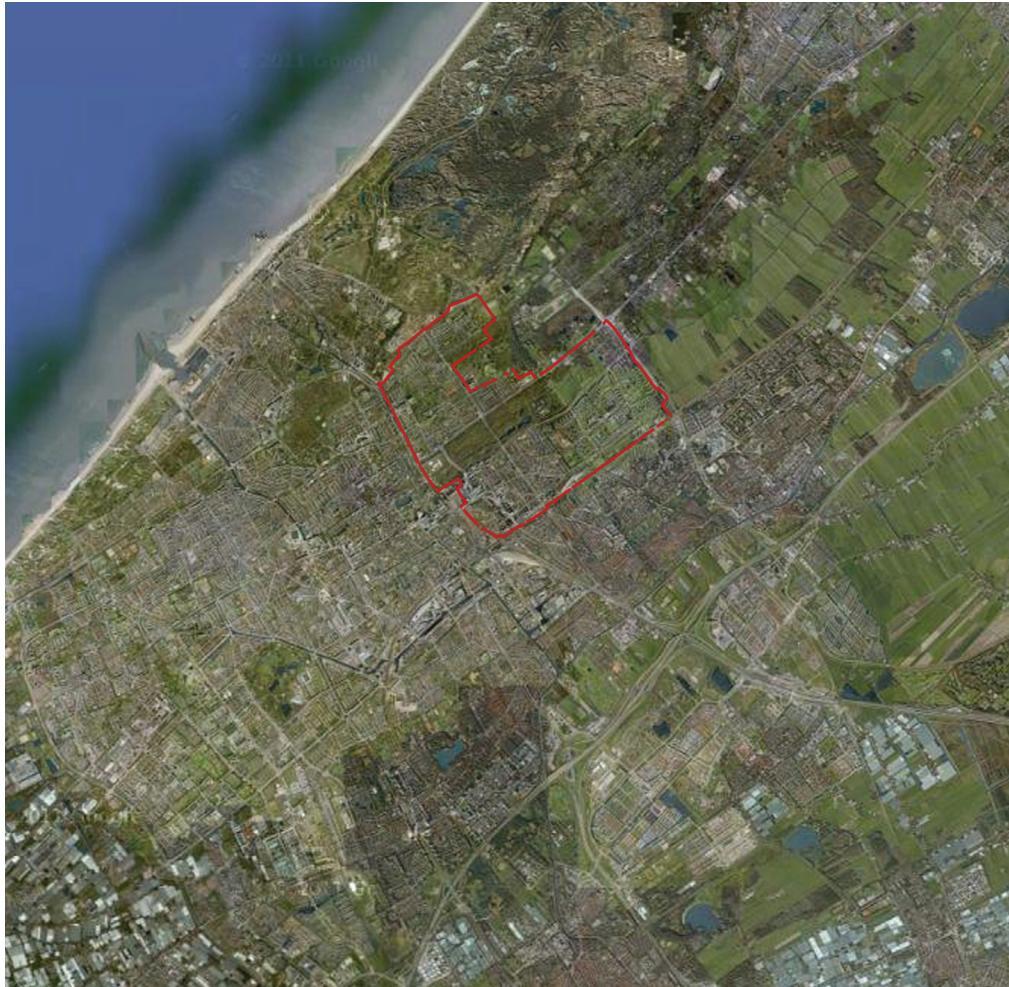
Doelstelling is om de inrichting van het wijk- en buurtgroen beter af te stemmen op de actuele gebruikswensen van de bewoners en tegelijk het beeld te verbeteren. Ook de ecologische kwaliteit in de verbindingszones moet gewaarborgd zijn en bij voorkeur verbeteren op lokaal niveau. Het beheer en onderhoud van deze inrichting moet bekostigd kunnen worden met het beschikbare budget (BON, beheren op niveau 2014, RIS 265099).

Per stadsdeel wordt een visie op de gewenste inrichtingskwaliteit en beheerintensiteit van het wijk- en buurtgroen ontwikkeld. Als eerste is in Haagse Hout een meting naar de kwaliteit van het wijk- en buurtgroen uitgevoerd. Deze meting gaat over de technische staat van de beplanting. Deze is over het algemeen voldoende. Aandachtspunt is vooral de kwaliteit van het bosplantsoen (Meerjarenprogramma Groen 2014-2018, RIS 280307).

Aan de visie is geen uitvoeringsplan gekoppeld, het is een richtlijn voor een inrichting op het moment dat er middelen aanwezig zijn. Voor een heldere eenduidige communicatie met bewoners geeft het plan handvatten.

De grote groengebieden (Haagse Bos, Park Marlot, Reigersbergen, Oostduin Arendsdorp, Park Clingendael en Oosterbeek) zijn niet meegenomen in de opgave. Deze gebieden spelen een rol op de schaal van de stad en de regio. Afwegingen voor wijzigingen in de inrichting van de grote groengebieden moeten dan ook op de schaal van de stad worden gedaan. Een plan op stadsdeelniveau is hiervoor niet geschikt.

Binnen deze visie worden onder het wijk- en buurtgroen alle openbare groengebieden gerekend die worden onderhouden door het stadsdeel Haagse Hout. Hier vallen ook de ecologische verbindingszones onder.

Haagse Hout in de stad

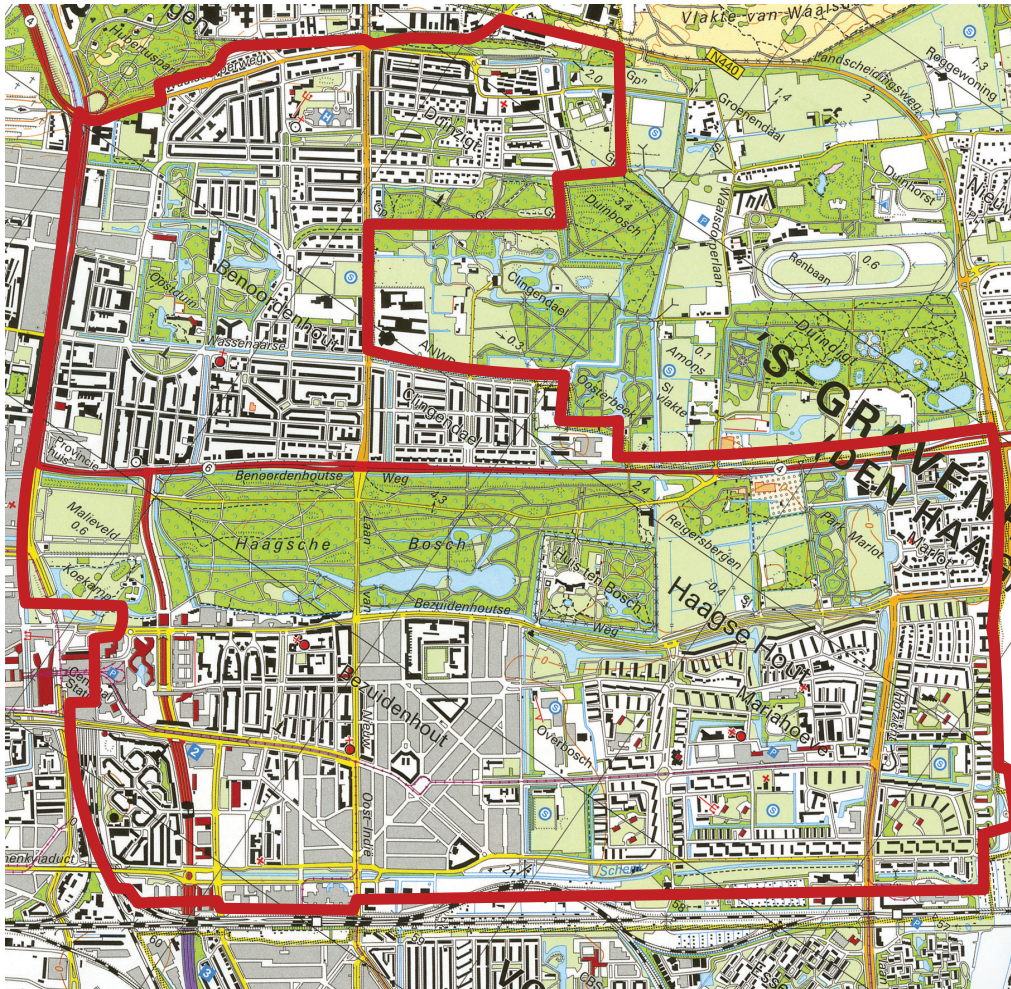
Uitgangspunten

- De gemeente zorgt voor een basisniveau van het groen: het juiste groentype op de juiste plek, waarbij bijzondere beplanting bewust wordt toegepast op die plekken waar zij een (ruimtelijke) meerwaarde heeft
- Wijk- en buurtgroen leent zich goed voor participatie, waarbij bewoners actief een plus kunnen geven op het basisniveau: zowel op de verschijningsvorm als op het onderhoudsniveau
- De ecologische kerngebieden liggen buiten het wijk- en buurtgroen. De ecologische kwaliteit van het wijk- en buurtgroen gaat er met name in de verbindingzones tussen de kerngebieden op vooruit. Op sommige plaatsen in de directe woonomgeving kunnen andere keuzes leidend zijn.

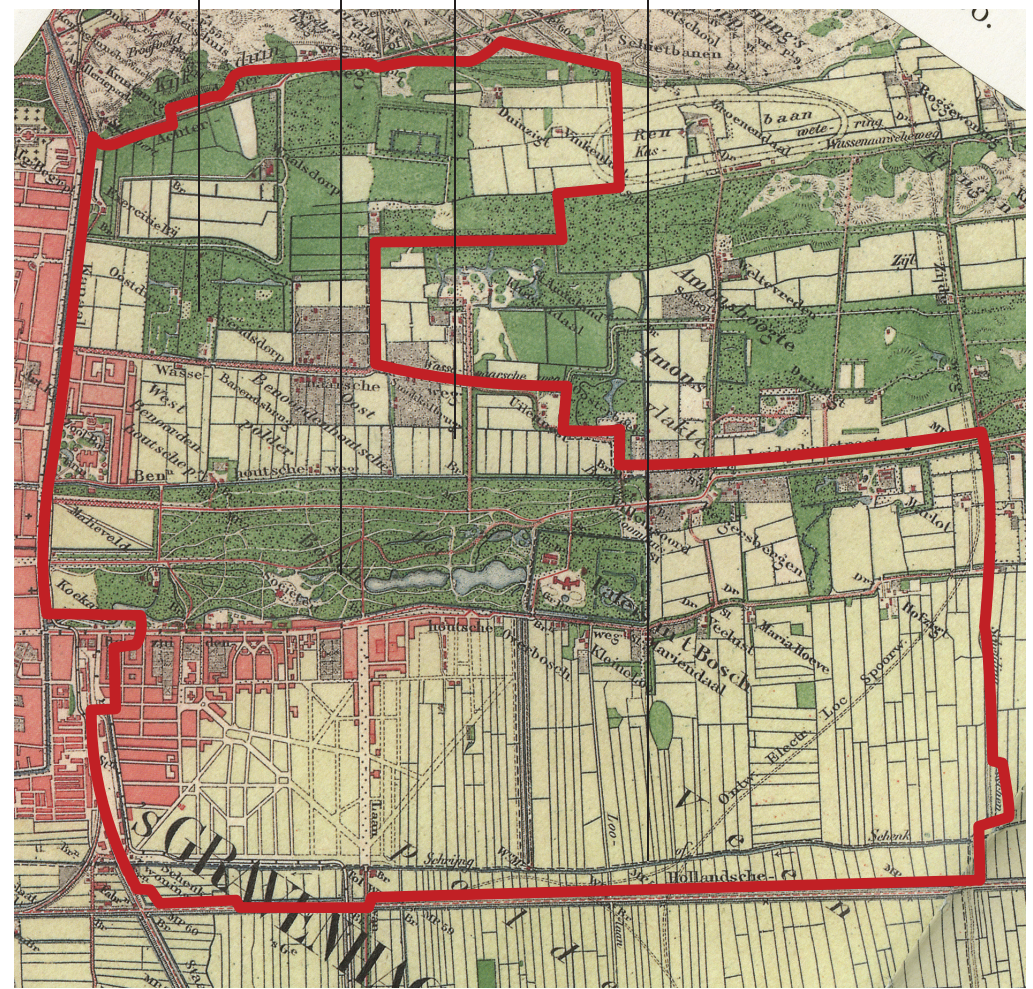

Inventarisatie ruimtelijke opbouw en gebruik

topografische kaart

historische kaart (1889)

Inventarisatie ruimtelijke opbouw en gebruik

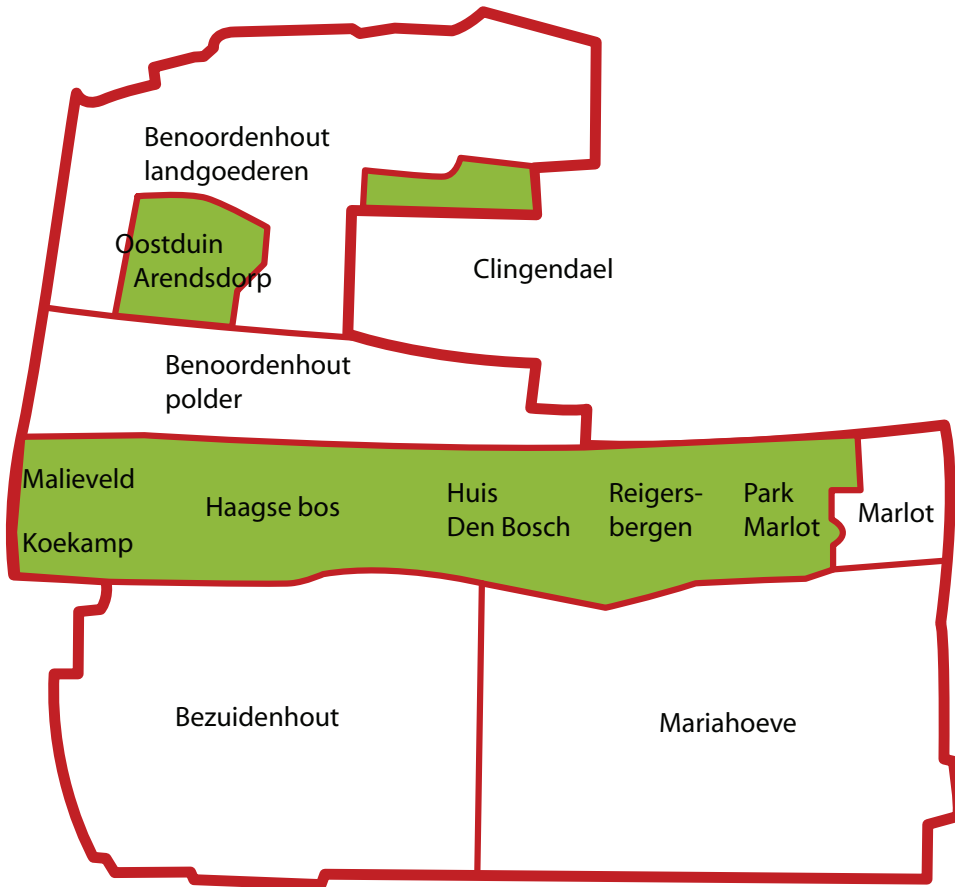
Kenmerken van het stadsdeel

Stadsdeel Haagse Hout ligt tegen de binnenstad van Den Haag aan (stadsdeel Centrum) en grenst aan Wassenaar, Voorburg en stadsdeel Scheveningen. Het Haagse Bos, het Malieveld, de Koekamp, huis Den Bosch, Reigersbergen en Park Marlot liggen in het midden en delen het stadsdeel op in Benoordenhout (kustzijde), Bezuidenhout en Mariahoeve (landzijde). Aan het einde van de strook met groengebieden, tegen Wassenaar aan, ligt de woonwijk Marlot.

Het Haagse Bos, Reigersbergen, Park Marlot en Benoordenhout maken deel uit van de oude landgoederenzone op zandruggen van oude duinen. Bezuidenhout en Mariahoeve zijn gelegen op veen met op de grens naar Voorburg de oude veenrivier, de Schenk. De Schenk ligt op het laagste punt tussen het Haagse Bos en de landgoederenzone van Voorburg.

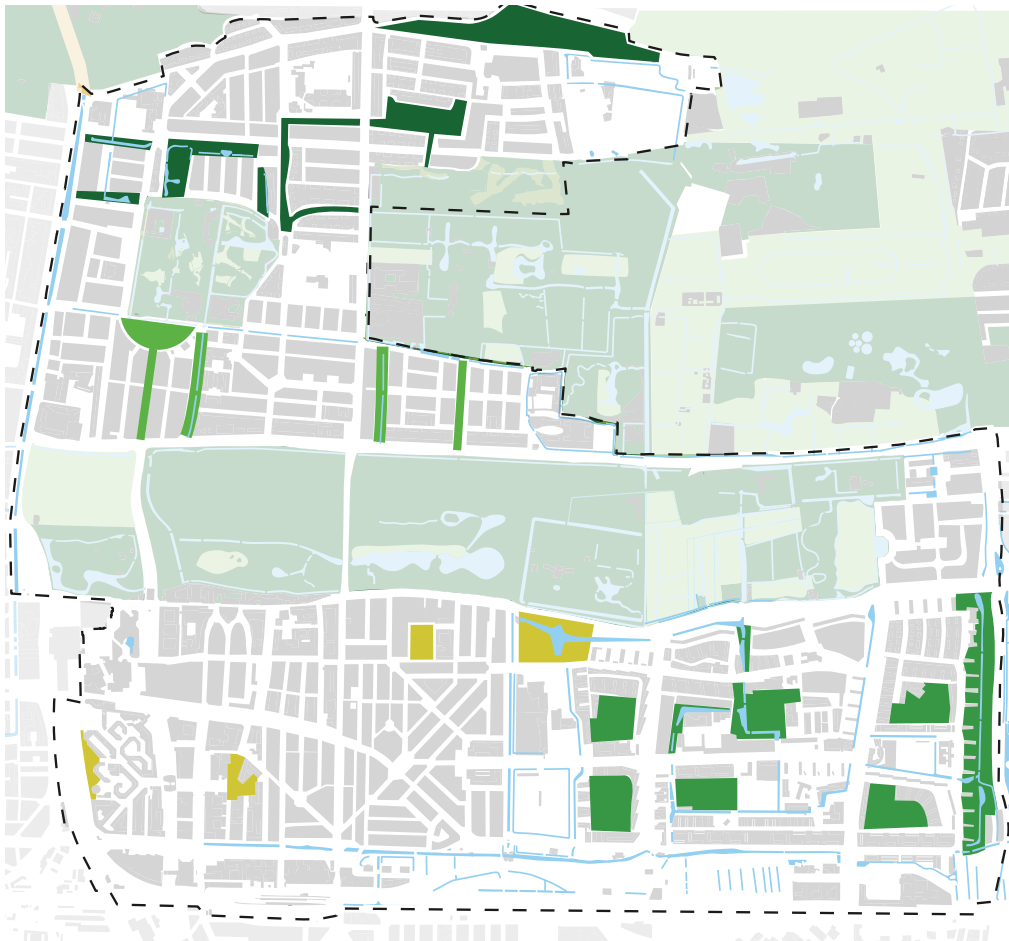
De oude wegen en ontginningsassen zijn gelegen op de zandruggen en lopen dus parallel aan de kust. Op de oude kaart van 1889 is te zien dat waar nu de wijk Benoordenhout ligt, een gebied met landhuizen, tuinen, bospercelen en landbouwgronden in een blokvormige verkaveling lag. De landgoederen Oostduin en Arendsdorp zijn tot op heden bewaard gebleven als stadsparken. (Net zoals Clingendael en Oosterbeek die net buiten het stadsdeel op grondgebied van Wassenaar liggen.)

Tussen de Wassenaarseweg en het Haagse Bos lag de Benoordenhoutse polder, een gebied met langwerpige kavels met sloten haaks op de wegen. Tussen de Bezuidenhoutseweg en de Schenk was deze polderverkaveling nog smaller. De oorspronkelijke verkavelingsstructuur is in Benoordenhout en Bezuidenhout deels terug te zien in de vorm van langgerekte groenstroken en in de richtingen van straten en watergangen/singels.

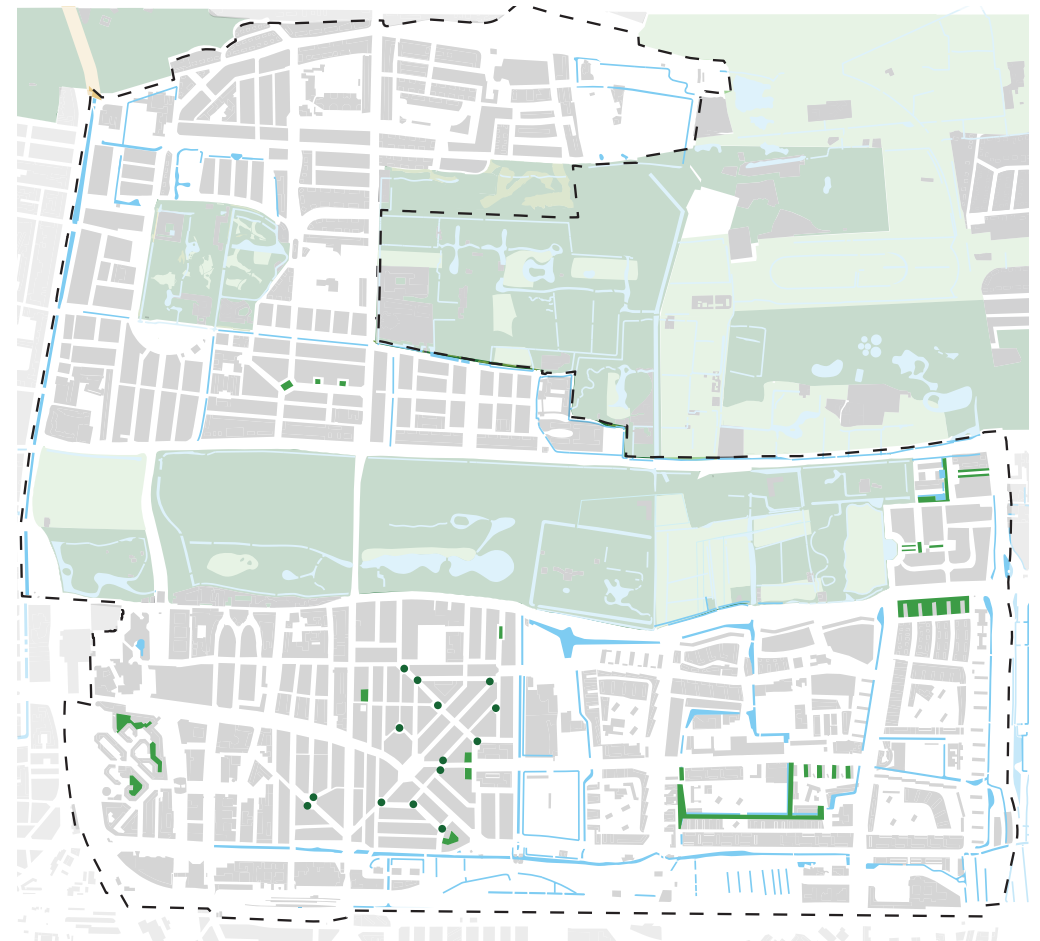

- bosstroken en plantsoenen in Benoordenhout
- lanen en singels in Benoordenhout
- parkjes tussen Hoogbouw in Mariahoeve
- wijk/buurtparkjes Bezuidenhout

- binnentuinen, bermen, plantsoentjes
- pleintjes met bomen

wijkgroen,
functioneert op wijkniveau, met gevarieerde functie-invulling

buurtgroen,
functioneert op buurniveau, bepalend voor karakter woonomgeving, deels met sociaal-recreatieve functie

Inventarisatie ruimtelijke opbouw en gebruik

Op het niveau van het stadsdeel zijn de grote groengebieden, het Haagse Bos, Reigersbergen, Park Marlot, Clingendael, Oosterbeek, Oostduin Arendsdorp en de Schenkzone structurerend. Dit groen vormt het raamwerk waar de wijken omheen zijn gebouwd. Verder wordt het groene beeld van het stadsdeel versterkt door de laanbeplanting langs het netwerk van hoofdwegen.

Kenmerken wijk- en buurtgroen in de verschillende wijken

De stedenbouwkundige opzet en de maat en ligging van het wijk- en buurtgroen verschillen in Haagse Hout per wijk. Dit heeft in belangrijke mate met de tijd van bebouwing en de in die tijd heersende stedenbouwkundige opvattingen over wonen en recreëren te maken.

Benoordenhout landgoederen

Het noordelijke deel van Benoordenhout is vanaf 1915 tot in de jaren '60 bebouwd. Hierbij is rekening gehouden met het karakter van de buitenplaatsen en zijn de oude lanen en bosstroken omringd door herenhuizen. De volwassen bomen geven het gebied een lommerrijke uitstraling.

In enkele straten liggen hoogwaardige plantsoenen met waterpartijen. De vegetatie is kenmerkend voor de zandgronden (eiken, beuken). Er zijn veel woningen met tuinen en de landgoederen Clingendael en Oostduin Arendsdorp zijn altijd dichtbij. Daarom is er relatief veel groen per inwoner.

Benoordenhout polder

De Benoordenhoutse polder is conform het plan van Berlage van 1911 bebouwd met eengezinswoningen en appartementen. Oorspronkelijke sloten zijn opgenomen in de singels van de Hart Nibbrigkade en de Neuhuyskade. Parallel daaraan liggen lanen met middenbermen: de Laan van Clingendael en de Josef Israëlslaan. In de buurt liggen twee plantsoenen, aan de Van Hoytemastraat en het rosarium op het Josef Israëlsplein. Het rosarium is een historisch stukje groen, een 'crescent' die bijzonder is in zijn soort in Den Haag. De bermen, singels en plantsoenen zijn ingericht als 'kijkgroen'. De (speel)voorzieningen liggen in de aangrenzende landgoederen Clingendael en Arendsdorp.

Marlot

Marlot is een tuinwijk uit de jaren 20, gebouwd op de gronden van het landgoed Marlot. Het is een samenhangend geheel met verschillende woningtypes, vrijstaande villa's, herenhuizen en appartementen. De opzet is enigszins afgeleid van de oorspronkelijke

blokverkaveling. De wijk oogt heel groen vanwege de beplanting van de tuinen. In enkele straten liggen smalle groenstroken. Via één van deze groenstroken loopt een zichtlijn naar het landgoed Reigersbergen/Marlot. Het openbare groen in de wijk heeft kleine afmetingen (buurtgroen) en weinig gebruikswaarde. Dit wordt gecompenseerd door de aangrenzende grote groengebieden van Marlot en Reigersbergen.

Mariahoeve

Mariahoeve is een groene wijk uit de jaren '60. Van de oorspronkelijke polderverkaveling is in de huidige opzet niets meer terug te vinden. De stedenbouwkundige opzet gaat uit van openbaar groen met een speelvoorziening op loopafstand van iedere woning. Daarom zijn er buurten gemaakt waarin het groen centraal ligt. Deze parkjes zijn allemaal even groot met in het midden van Mariahoeve het wijkpark. Alle parkjes liggen bewust op afstand van wegen en liggen daarom verscholen achter hoogbouw. Naast de parkjes zijn er ook nog groenstroken tussen flats. In Mariahoeve staan veel appartementen maar ook eengezinswoningen. Vanwege het grote groenoppervlak is de gebruiksdruk gemiddeld laag.

Bezuidenhout

Bezuidenhout is gebouwd vanaf het begin van de 20e eeuw. De oude polderverkaveling haaks op de Schenk is nog deels in het stratenpatroon terug te vinden. Het wijkgroen bestaat uit parkjes: het Spaarwaterveld, het Koningin Sophiepark en het Spoorpark. Voor Bezuidenhout is ook Vlaskamp op de grens met Mariahoeve een belangrijke groenvoorziening. Omdat de woningdichtheid in Bezuidenhout hoog is en het groenoppervlak relatief klein, is de gebruiksdruk op de parkjes hoog. Bezuidenhout Oost is een wijk met dichte bebouwing in gesloten bouwblokken en weinig groen. Kleine pleintjes met bomen (buurtgroen) maken onderdeel uit van de stedenbouwkundige opzet. Het zijn groene accenten waarvan sommigen zijn afgesloten met een hek.

In Bezuidenhout Midden heeft na het bombardement van 1945 wederopbouw plaatsgevonden met een iets afwijkend stratenpatroon. Hierdoor zijn meer groene ruimtes ontstaan, zoals de Mariastraat en voortuinen bij appartementengebouwen.

Bezuidenhout West is voornamelijk een stadsvernieuwingsgebied met woonbebouwing. Het stratenpatroon is typerend voor de jaren '80 en refereert niet aan de oorspronkelijke verkavelingsrichting. Het vernieuwde deel kent bijna gesloten bouwblokken met semi openbare binnentuinen. Langs het spoor ligt een groenstrook met een openbaar karakter. Tussen de bouwblokken ligt veel kleinschalig groen dat wordt onderhouden door de woning coöperaties.

Inventarisatie ruimtelijke opbouw en gebruik

Benoordenhout

Benoordenhout: oude bosstroken, lanen en singels, in samenhang met de stedenbouwkundige opzet van de wijk, geven de wijk een eigen identiteit.

Marlot

Marlot, groene tuinwijk. Beperkt buurtgroen, maar veel tuinen en zichtlijnen naar het naastgelegen landgoed Reigersbergen/Marlot.

Mariahoeve

Mariahoeve, groen opgezette wederopbouwwijk, gebouwd volgens Zweeds model van het parkstad-concept. Centraal gelegen groenvoorzieningen en groenstroken tussen de flats.

Bezuidenhout

Bezuidenhout, veelal gesloten bouwblokken met enkele parkjes en kleine, groene accenten (oost). Maar ook wederopbouw en stadsvernieuwing (midden en west)

speelvoorziening Bezuidenhout

Stuyvesantplein Bezuidenhout, stenige inrichting

kijkgroen, Benoordenhout

groen tussen flats in Mariahoeve

speelvoorziening Bezuidenhout-west

Inventarisatie ruimtelijke opbouw en gebruik

Gebruik van het groen

Het stadsdeel Haagse Hout kent in vergelijking met het Haagse gemiddelde relatief minder sociaaleconomische problemen. Het is een groen stadsdeel. Overal zijn de grote groengebieden zoals het Haagse Bos, Clingendael en Arendsdorp goed te bereiken.

De intensiteit van het gebruik van het wijkgroen voor verblijf, sport en spel loopt uiteen, omdat de afmetingen per wijk verschillen. Ook de samenstellingen van de bevolking verschilt per wijk.

Benoordenhout is door de ligging aantrekkelijk voor vestiging van kantoren. Er wonen relatief veel expats en senioren. In Benoordenhout zijn de afmetingen van het wijkgroen relatief groot. De plantsoenen zijn ingericht als 'kijkgroen' zonder speel- of sportvoorzieningen. Dit groen - beschermd stadsgezicht - is van historische waarde omdat de inrichting typerend is voor de jaren '20. Er is bijzondere aandacht voor het omgaan met cultuurhistorische bestrating, beplanting en straatmeubilair.

In Mariahoeve wonen relatief veel senioren. De wijk heeft een relatief groot oppervlak wijk- en buurtgroen. Bewoners waarderen het open en groene karakter. Het groen wordt minder goed gebruikt, vanwege het grote oppervlak, omdat de parkjes verscho- len liggen achter bebouwing en er geen logische looproutes doorheen lopen. Het hoog en breed uitgegroeide bosplantsoen zorgt op delen voor knelpunten ten aanzien van de sociale veiligheid, maar is wel van waarde als broed- en schuilplaats voor vogels, kleine zoogdieren en amfibieën. De ecologische potentie van verbindingszones aan de randen van de wijk zou beter kunnen worden benut.

Bezuidenhout (midden en oost) is een dichtbebouwde, stenige wijk met woningen, scholen en kantoren. Er wonen relatief veel expats, met name uit westerse landen. De openbare ruimte in Bezuidenhout-Oost is (te) beperkt om te kunnen voorzien in de huidige gebruikseisen. Hierdoor ontstaan conflicten door en tussen gebruiksbehoeftes. De auto claimt een groot deel van de openbare ruimte.

Bezuidenhout-Midden is iets ruimer van opzet. Het wijkpark wordt intensief gebruikt. Dit komt vanwege de relatief dichte bebouwing en het relatief kleine groenareaal. Er staan speeltoestellen en er is ruimte voor balspel.

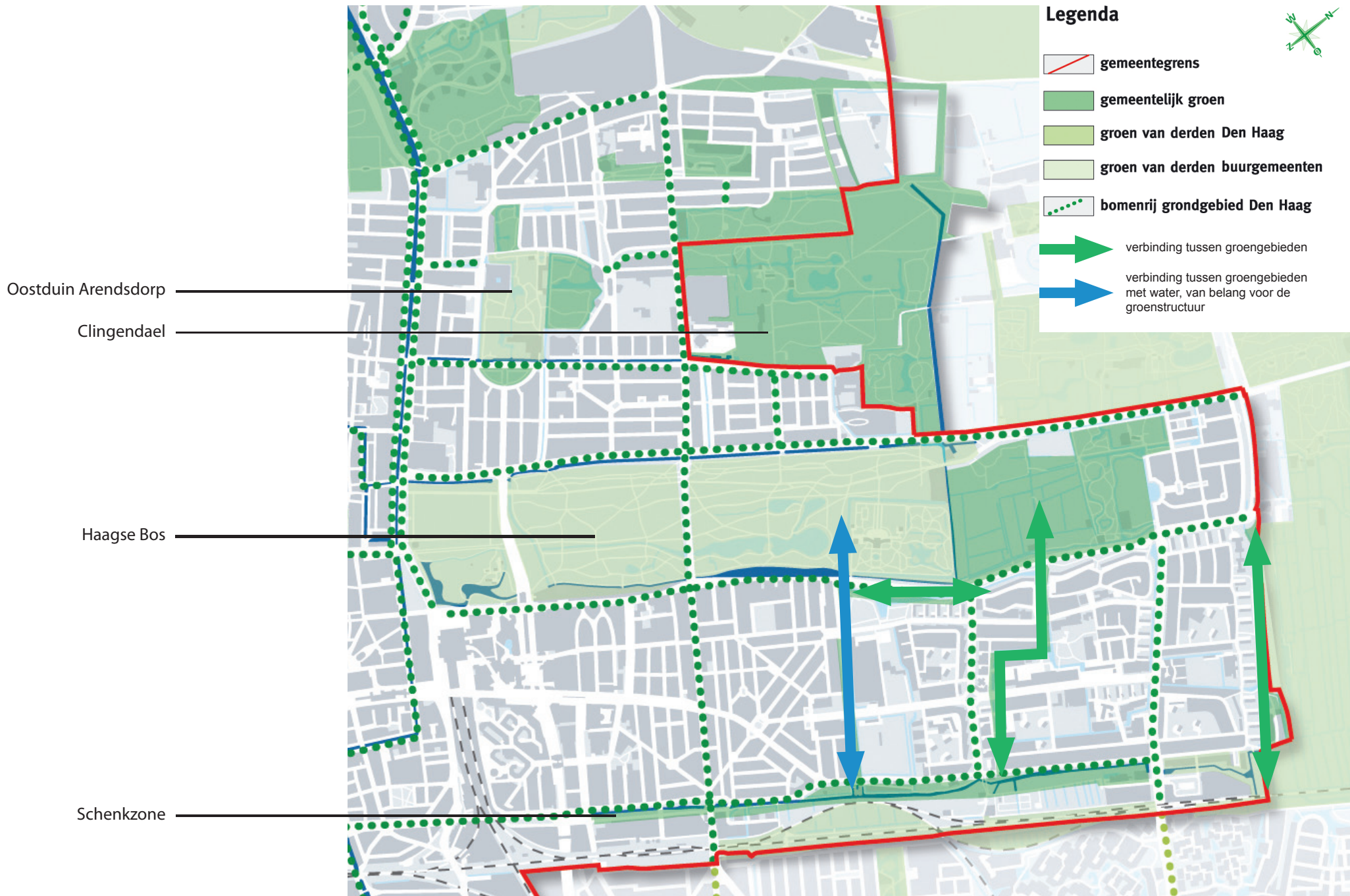
Bezuidenhout-west heeft een geïsoleerde ligging met een relatief jonge bevolkingsop-

bouw en relatief hoog percentage allochtonen. De straten hebben een stenig karakter met weinig openbaar groen. Aan de achterzijde van de bebouwing liggen veel groen-voorzieningen, inclusief speelvoorzieningen.

Inventarisatie ecologie

stedelijke ecologische hoofdstructuur

Inventarisatie ecologie en water

Stedelijke ecologische groenstructuur

Landgoederen, bossen, duinen, recreatiegebieden en begraafplaatsen vormen de kern van de stedelijke ecologische hoofdstructuur van Den Haag. De inheemse en gebiedseigen plantengemeenschappen en natuurlijke processen bepalen de natuurwaarden van deze gebieden.

Op het niveau van het stadsdeel zijn de grote groengebieden, het Haagse Bos, Reigersbergen, Park Marlot, Clingendael, Oosterbeek en Oostduin Arendsdorp aangewezen als kerngebied. Deze hebben vooral een boskarakter. In de nota Ecologische Verbindingszones in Den Haag 2008-2018 zijn groenzones, waterlopen en bomenrijen aangewezen, die deze kerngebieden met elkaar verbinden. (De kerngebieden vallen overigens niet onder het wijk- en buurtgroen en worden verder niet meegenomen in de opgave).

In Benoordenhout vormen onder andere de Van Soutelandelaan en de Van Hogenhoucklaan, de Wassenaarseweg, de Laan van Clingendael en de Neuhuyskade verbindingen tussen het Haagse Bos en de landgoederen.

In Bezuidenhout en in Mariahoeve zijn verbindingen aangewezen tussen de natte graslanden van de Schenkzone en het Haagse Bos, zoals de Carel Reinierszkade en de Robijnhorst.

Deze verbindingen bestaan uit lanen en watergangen. De bomenrijen zijn van belang voor bijvoorbeeld vogels, vleermuizen en insecten. De watergangen, natte oevers en bermen en zijn voornamelijk van belang voor insecten, kleine zoogdieren (bv. de rosse woelmuis) en amfibieën (bv. de kleine watersalamander). In Benoordenhout zijn de watergangen onderdeel van de openbare ruimte. In Mariahoeve grenzen de watergangen deels aan de achterkant van privétuinen, waardoor het water niet overal goed zichtbaar is.

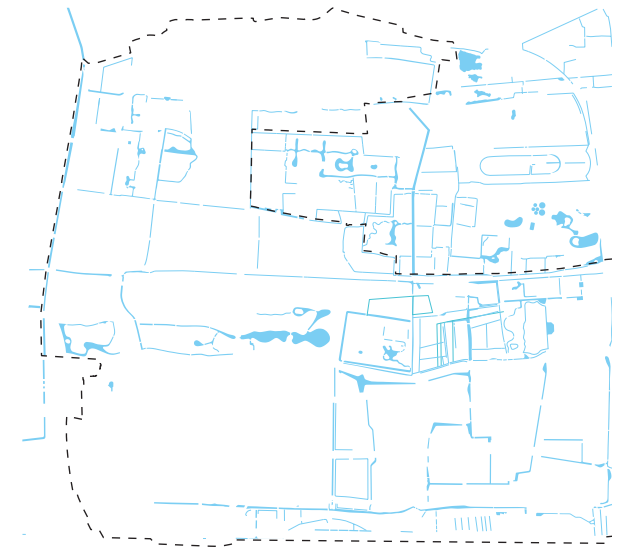
In de zone langs de Schenk zijn natuurvriendelijke oevers aangelegd, zijn weilanden omgevormd tot bloeiende hooilanden en liggen vochtige graslanden en een tweetal poelen. Deze zone vormt een verbinding met het oude slagenlandschap van het veenweidegebied buiten de stad.

In het beheer kan rekening gehouden worden met de verbindende kwaliteiten van het netwerk door te letten op de volledigheid van bomenrijen en het behoud van schuilplaatsen.

Het grootste deel van het wijk- en buurtgroen behoort niet tot de Stedelijke Groene Hoofdstructuur, maar is van belang voor de ecologie op lokaal niveau. Hier bevinden zich nest- en schuilplaatsen van verschillende vogelsoorten en leefgebieden van kleine zoogdieren, amfibieën en insecten.

Waterstructuur

Vergeleken met de overige wijken van Haagse Hout heeft Mariahoeve relatief veel en ruim opgezet water. Mariahoeve ligt in een polder. De waterkwaliteit van dit water is, beoordeeld conform de Kaderrichtlijn Waer (Europese wetgeving), de ecologische waterkwaliteit, slecht. Het duidelijkst is dit merkbaar in de visstand, die zeer laag is. De gemeente Den Haag werkt samen met het hoogheemraadschap van Delfland, als waterkwaliteitsbeheerder, sinds 2013 aan een pakket van maatregelen om dit lokale waterkwaliteitsknelpunt aan te pakken. In dit kader wil de gemeente binnenkort in Mariahoeve een pilot starten om de waterkwaliteit te verbeteren door belasting vanuit het gemengde rioolstelsel verder te verminderen. De pilot maakt onderdeel uit van het gemeentelijk rioleringsplan en heeft als doel het riool te ontlasten zodat er minder vaak een (vervuilende) overstort plaatsvindt. Dit kan door verharding af te laten wateren in groen of door verharding te vervangen door groen. Met beide oplossingen infiltreert regenwater en komt dus niet via een kolk in de riolering terecht. Het voornemen is om in het kader van deze 'groen voor steen' actie pleinen te vergroenen en te kijken naar het verbreden van bermen langs de wegen of het vergroenen van rotondes.

water

Inventarisatie ecologie

verbindingen tussen het Haagse Bos en de landgoederen

Van Soutelandelaan, verbinding tussen Clingendael en Oostduin Arendsdorp.

Neuhuijskade, verbinding tussen Haagse Bos en Oostduin Arendsdorp

Van Hogenhoucklaan, verbinding tussen Clingendael en Oostduin Arendsdorp.

Laan van Clingendael, verbinding tussen Haagse Bos en Oostduin Arendsdorp

verbindingen tussen de Schenkzone en het Haagse Bos

Carel Reinierszkade, verbinding tussen Schenkzone en Haagse Bos

Reigersbergenweg, verbinding tussen Schenkzone en Haagse Bos

Robijnhorst, verbinding tussen Schenkzone en Haagse Bos

Hofzichtlaan, verbinding tussen Schenkzone en Haagse Bos

Inventarisatie beheer en onderhoud

*werkpakketten groenbeheersysteem
gebundeld op basis van beeld*

Legenda

- water
- gras / bermen
- bos, struweel, houtsingels
- bosplantsoen zonder bomen
- sierbeplanting en hagen
- seizoenbeplanting
- bomen

openbaar groen per type

Inventarisatie beheer en onderhoud

Groenbeheer

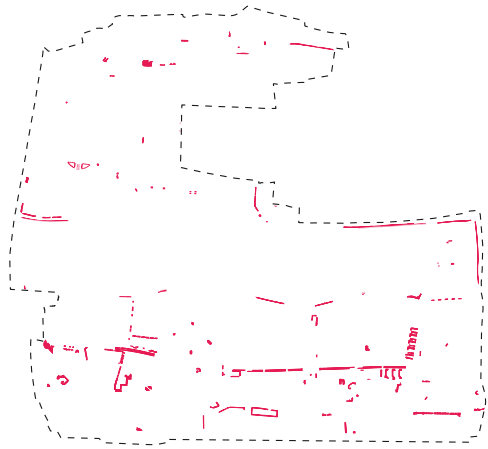
Het door de gemeente beheerde groen in Haagse Hout bestaat uit meer dan 80 werkpakketten, zoals gazons, grove heesters, hagen en dergelijke. Bij ieder werkpakket horen onderhoudshandelingen en kosten. Om overzicht te krijgen is een tekening gemaakt waarin de werkpakketten zijn gebundeld die wat betreft het beeld op elkaar lijken. Dit zijn:

- gras en water (open ruimtes),
- bos, struweel en houtsingels bestaan uit bomen, al dan niet met struiken eronder,
- het bosplantsoen bestaat in Haagse Hout vooral uit struiken in een dichte rand boven ooghoogte;
- sierbeplanting en hagen is beplanting lager dan ooghoogte;
- seizoens-beplanting is lage, opvallend gekleurde beplanting;
- bomen staan in gras of lage struiken of in verharding.

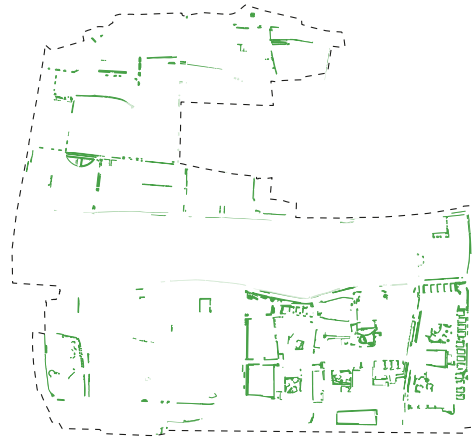
De meest arbeidsintensieve werkpakketten zijn sierbeplanting en hagen. Deze groepen beplanting zijn hiernaast schematisch weergegeven. Hieruit blijkt dat deze beplanting als kleine snippers en stroken verdeeld zijn. De snippers wijzen op een mogelijk ruimtelijk accent. De vraag is welk ruimtelijk effect de stroken hebben; het betreft grote lengtes en daardoor verliest het zijn waarde als ruimtelijk accent.

Bosplantsoen staat vooral in Mariahoeve, in smalle stroken waardoor de beplanting constant 'overkookt'. Het zijn dichte randen zonder bomen erin. In de schematische weergave hiernaast, is te zien dat daardoor een grote randlengte aanwezig is. Omdat veel struiken breed uitgroeien is het snoeien langs deze randen (om bijvoorbeeld paden vrij te houden) arbeidsintensief. Veel meldingen en klachten van bewoners gaan over de struikranden. Er wordt gevraagd om snoei, omdat paden minder goed begaanbaar zijn, of omdat de sociale veiligheid in het geding is vanwege ontbrekend zicht op ooghoogte.

Ook de vakken met gras zijn uitgelicht. In Mariahoeve gaat het vooral om intensief beheerde grasvelden. Veel van dit gazon is kijkgroen of weg-begeleitend groen. In Benoordenhout, Bezuidenhout en Marlot gaat het vooral om bermen, die een extensiever maaibeheer hebben.

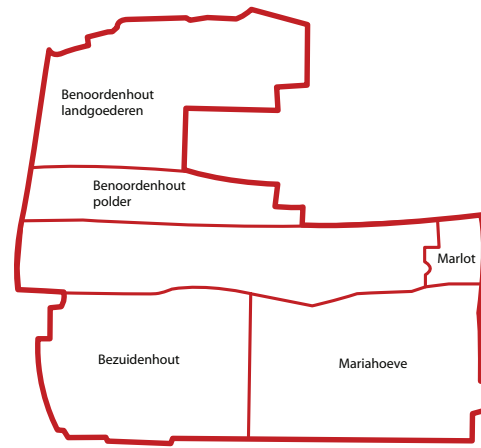
schematische weergave sierbeplanting en hagen: snippers en lange stroken

schematische weergave bosplantsoen: smalle lange stroken en randen

schematische weergave gras: gazons en bermen

wijken

Inventarisatie beheer en onderhoud

Onderhoud

Uit de nulmeting blijkt dat het groen er op technische aspecten nog goed uitziet. Op enkele plaatsen is sprake van achterstanden in snoei en renovatie. Een groot aantal beplantingsvakken in Mariahoeve zijn echter aan het einde van hun levensduur. Dit betekent dat er de komende jaren plantvakken vervangen moeten worden.

Het oppervlak intensief gemaaid gras is groot. De kwaliteit van het onderhoud is goed.

Vanuit het versnellingsimpuls zijn extra middelen in het wijk- en buurtgroen geïnvesteerd. Verschillende projecten zijn reeds uitgevoerd.

Naast groen in beheer bij de gemeente is in Haagse Hout ook door andere partijen beheerd openbaar groen. Dit zijn woningbouwverenigingen, schoolterreinen, bewoners of bedrijven.

veel gemaaid gras

beplantingsvak aan het einde van levensduur

achterstand snoei en renovatie

Inventarisatie beheer en onderhoud

Participatie

In Haagse Hout wordt veel geparticipeerd in het onderhoud van openbaar groen.

Het AEGON plein worden beheerd door AEGON. Verder worden vakken met vaste planten door bewoners beheerd, bijvoorbeeld in Mariahoeve bij Zwedenburg. Dit levert kwaliteit voor de directe woonomgeving van de flats op. De gemeente levert de basis, de bewoners de plus in het onderhoud. In het wijkpark Het Kleine Loo zijn veel initiatieven in gang gezet, zoals de aanleg van de schooltuin en de vlindertuin.

wijkpark Het Kleine Loo, vlindertuin

Aegonplein

vaste planten, Zwedenburg

Inventarisatie beheer en onderhoud

Keuze beplanting

In Haagse Hout is het oppervlak wijk- en buurgroen ongelijkmatig verdeeld, de inrichting is eenvormig. Sierheesters, rozenvakjes en hagen liggen verspreid en hebben op veel plekken geen betekenis als bijzondere accenten in het groen. De toepassing onder bomen heeft bij de aanleg gewerkt toen de bomen klein waren. Nu is er nog maar nauwelijks ruimtelijk effect, omdat de bomen het beeld domineren. Daarbij is de groeiplaats beschaduwde, waardoor de vitaliteit van de beplanting matig is.

Verder ligt er, vooral in Mariahoeve, veel intensief onderhouden gazon. Voor spelen zijn slechts beperkte oppervlakten noodzakelijk. Minder frequent gemaaid grasvelden met (bloeiende) plantensoorten, die van waarde zijn als leefgebied voor insecten, komen nauwelijks voor.

Bij de aanleg van de wijk Mariahoeve is op veel plekken gekozen voor 1e grootte bomen, waaronder veel populieren. Deze populieren zijn nu volgroeid, maar hebben een korte levenscyclus en vragen daarom veel onderhoud (voorkomen van takbreuk). De populieren moeten de komende decennia vervangen worden. Vanwege de grote hoogte en de gelijkmatige verdeling van de populieren is het beeld op veel plaatsen erg donker en is er weinig afwisseling.

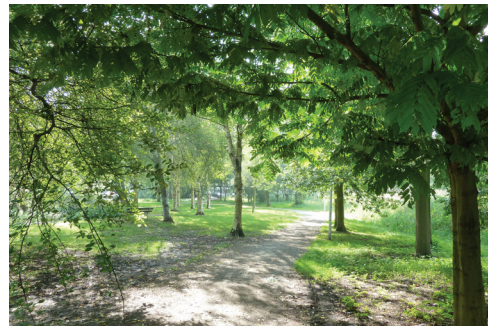
Langs paden en parkeervelden staan veel dichte struikranden, die vaak gesnoeid moeten worden.

beeldbepalende bomen met sierbeplanting eronder

te snoeien rand

1e grootte bomen, dicht bij elkaar

1e grootte boom

Inventarisatie beheer en onderhoud

Beeld

Iedere wijk heeft een ander beeld. De soorten beplanting lijkt echter veel op elkaar.

Benoordenhout heeft een groen, lommerrijk bosbeeld met brede lanen, bermen en groenstroken. Het groen is onderdeel van het stedelijk weefsel, maar de breedte van de groenstroken is nu niet goed beleefbaar, omdat dichte stroken beplanting aan de straatzijde het zicht ontnemen op het geheel.

Marlot oogt verzorgd en groen, ook al is het wijkgroen in verhouding klein van afmeting. De privétuinen leveren een grote bijdrage aan het groene beeld.

In de parkjes van Mariahoeve is sprake van een strakke opdeling tussen gazons, dichte struikranden en vakken met sierheesters langs de appartementengebouwen. Het beeld is onuitgesproken en plekken zijn onderling niet herkenbaar. In de straten en wegen is juist weinig groen aanwezig en het beeld is daardoor stenig. Het meest opvallend is het Kleine Loo. Een brede stadsallee met te kleine, slecht groeiende bomen en een stenige trambaan begeleid door een rafelige groenrand.

In de wijken Benoordenhout en Mariahoeve is het groen nadrukkelijk onderdeel geweest bij de opzet van de wijken. Bezuidenhout daarentegen heeft een veel steniger karakter, doordat de meeste straten geen voortuinen kenden en groen beperkt bleef tot de middenstroken van de bredere doorgaande straten. Bezuidenhout is dan ook de minst groene wijk van Haagse Hout Voor het groene beeld zorgen de parkjes en straat- en laanbomen.

hard profiel met te weinig groen

dichte randen

bos met heesters

Visie wijk- en buurtgroen

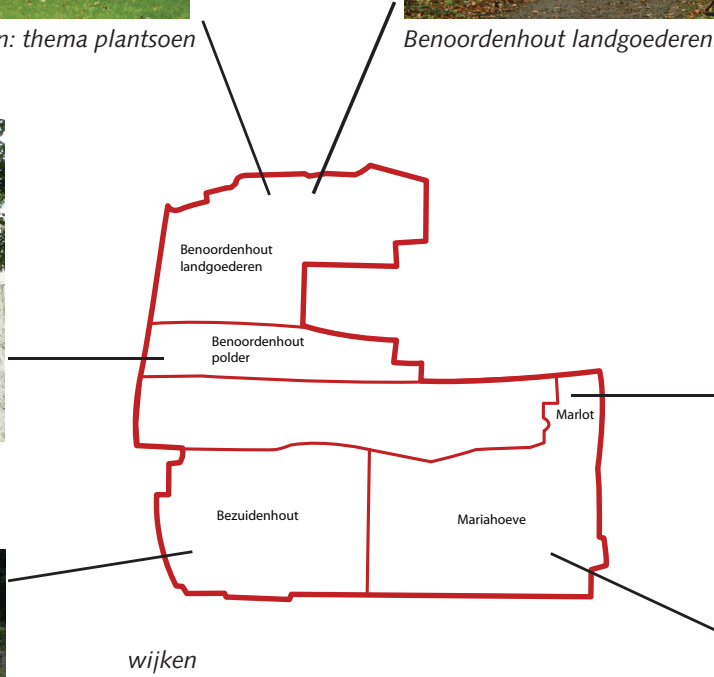
Benoordenhout landgoederen: thema plantsoen

Benoordenhout landgoederen: thema bos

Benoordenhout landgoederen: thema bermen

Marlot: thema tuindorp

Bezuidenhout: thema parkjes en kijkgroen

Mariahoeve: thema samenhangend groen

Visie wijk- en buurtgroen Haagse Hout

Conclusie inventarisatie

Iedere wijk in Haagse Hout heeft een eigen beeld. Ook de gebruikswaarde van het groen is verschillend. De keuze van de beplanting is niet altijd afgestemd op de specifieke sfeer of gebruikseisen van het groen. Door keuzes te maken in type beplanting en de wijze van beheer kunnen de verschillen juist sterker worden benadrukt en kan er een meer uitgesproken identiteit ontstaan.

Deze conclusie leidt tot de volgende visie:

- intensief beheerd gazon is niet nodig op plekken waar niet gespeeld of gelopen wordt
- grove heesters alleen toepassen in stroken die breed genoeg zijn, zodat individuele struiken in hun natuurlijke breedte uit kunnen groeien
- in de directe woonomgeving zal met door het open maken van dichte randen de ruimtelijke kwaliteit verbeteren en de sociale veiligheid toe nemen
- de ecologische waarde kan worden versterkt door de verbindigen tussen de hoofdstructuren te verbeteren. In de directe woonomgeving is ecologie van lokaal belang en vergt maatwerk. Heestergroepen als schuilgelegenheid zijn van belang.
- lange beplantingsstroken met sierheesters en hagen leveren geen ruimtelijke meerwaarde op; rozen, hagen, vaste planten en eenjarige alleen toepassen om bijzondere plekken of belangrijke plekken in de wijk zoals winkelcentra en monumenten te accentueren
- heesters onder uitgegroeide boomstructuren leveren onvoldoende beeld op met matige groeiomstandigheden

Groen thema's

Voor iedere wijk is het groentema benoemd dat past bij de ontstaansgeschiedenis (ondergrond en stedenbouwkundig ontwerp) en wat is afgestemd op de gebruikswensen. In de tabel links staan de thema's per wijk.

Met de thema's als leidraad is het mogelijk om op een aantal locaties de beplanting te wijzigen. In totaal levert dit grotere samenhangende gebieden met hetzelfde type beheer op. Dit maakt ook het beeld sterker. De thema's zijn op de volgende bladzijden per wijk uitgewerkt. Uit de thema's kan worden afgeleid waar het groenbeheer kan wijzigen en waar omvormingen van het groen kunnen plaatsvinden. Voor een aantal locaties zijn de omvormingen allen op basis van een integraal ontwerp mogelijk. Omdat deze visie geen uitvoeringsplan is, kunnen deze ontwerpen pas worden gemaakt als er een actueel initiatief ligt.

Voorbeeld Van Soutelandelaan

Huidig beeld: optelsom

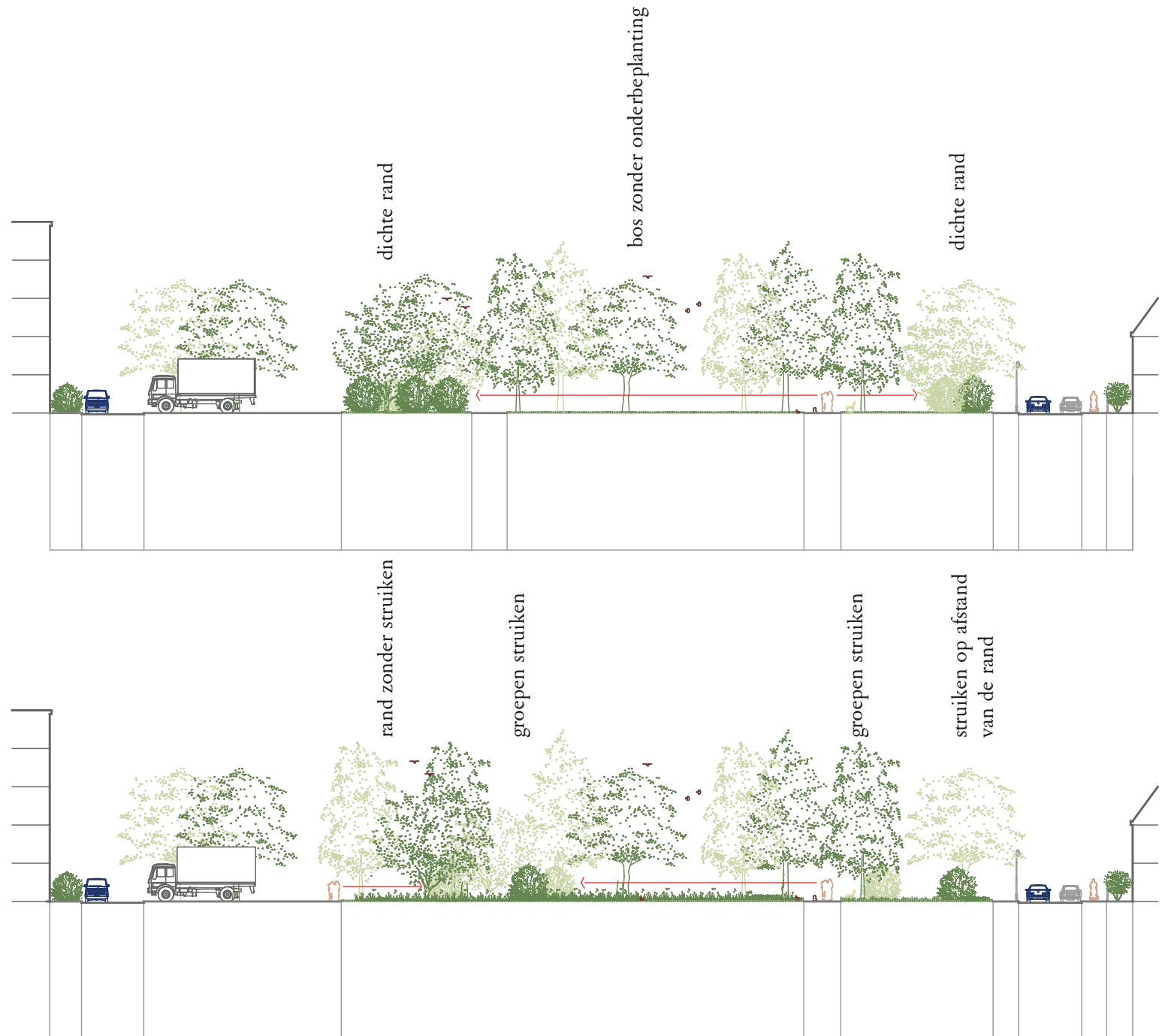
Groenstrook met aan de randen struikbeplanting. Geen zicht vanuit de straten naar het groen. Gazonbeheer onder de bomen, terwijl er in de schaduw weinig groeit.

gazonbeheer onder bomen

Streefbeeld: één bos

Bos bestaande uit een open strook met strooisellaag. Onderbeplanting van struiken in groepen, op afstand van de rand. Eventueel met stinsenplanten.

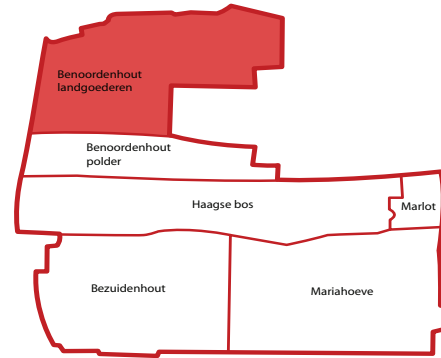
Visie Benoordenhout landgoederen

Thema Bos

In dit deel van Benoordenhout zorgen de lanen en bosstroken met volwassen bomen voor een lommerrijke sfeer. Dit geldt bijvoorbeeld voor de Van Hogenhoucklaan, de Van Soutelandelaan en de Van Montfoortlaan. Het streefbeeld is een bos met hoge bomen, waarbij zoveel mogelijk wordt gewerkt met inheemse soorten. Onder het gesloten bomendak is de ruimte vooral open, met soms een strooisellaag, soms groepen struiken en/of kruiden als onderbeplanting. De afmeting van de groenstroken, die onderdeel zijn van het stedelijk weefsel, is daardoor vanaf de woonstraten veel beter te beleven.

Inheemse soorten passen beter bij het gewenste bosbeeld in vergelijking met de uitheemse soorten zoals de sneeuwbes. Stinsenplanten zijn wel kenmerkend voor de landgoederen alhoewel ze van oorsprong uit verre lande komen. Ze werden vroeger vanwege hun sierwaarde aangeplant en zijn inmiddels ingeburgerd.

Op dit moment staan er geen ingrepen in het groen van Benoordenhout in de planning.

sierheesters passen niet bij het bosbeeld

sfeerbeeld: transparant bos

historisch plantsoen

dichte randen

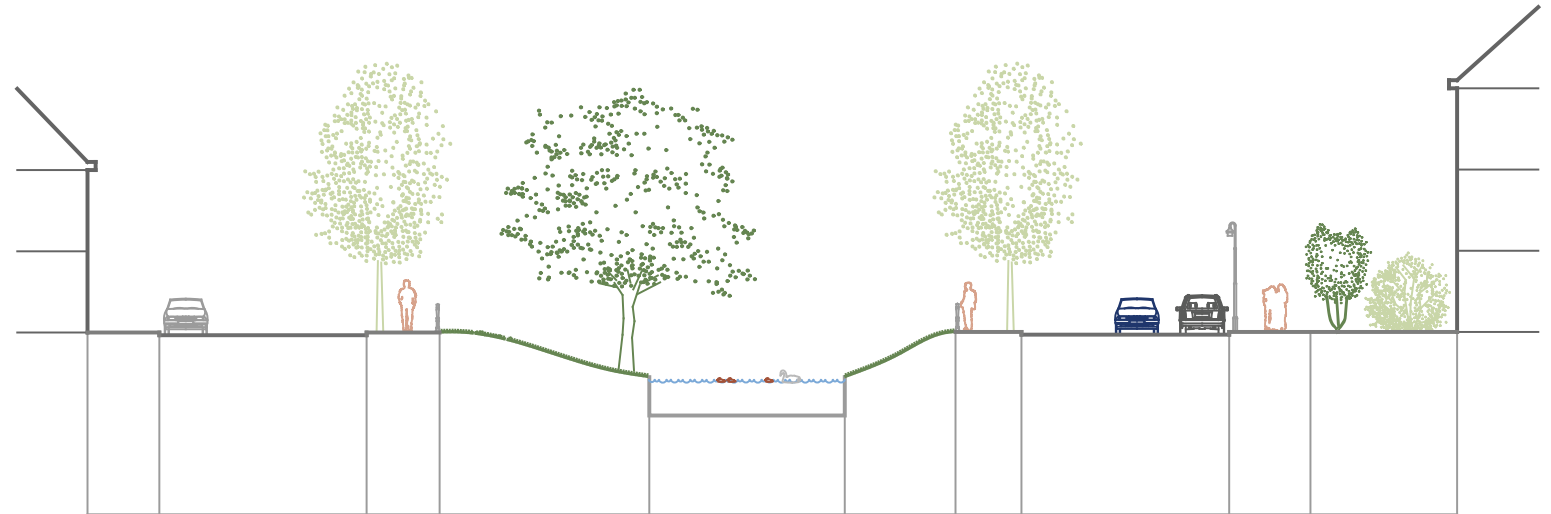
Thema historische plantsoenen

De jaren '20 plantsoenen in de Groenhovenstraat, de Burnierstraat en de Ridderlaan blijven behouden als historische elementen die ook van waarde zijn voor de kwaliteit van de woonomgeving. Als renovatie noodzakelijk is, moet een totaalontwerp met oog op de historie worden gemaakt.

Voorbeeld Hart Nibrigtkade

Huidig beeld: plantsoen

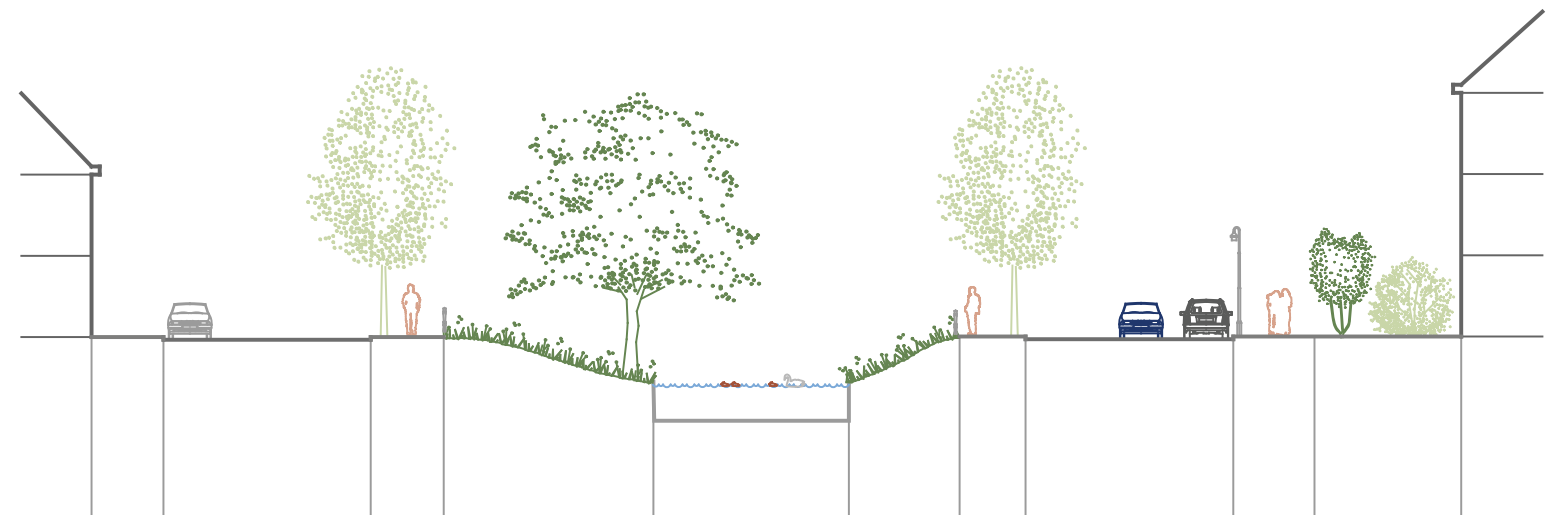
De berm van de Hart Nibrigtkade is een watergang met intensief gemaaid talud (22 keer), afgeschermd door een hek.

huidig beeld: kijkgroen met hek

Streefbeeld: berm

Kruidenrijk gras (2 keer maaien en afvoeren). Door middel van ruig gras wordt de ecologische verbinding tussen het Haagse Bos en Arendsdorp verbeterd en ook zichtbaar.

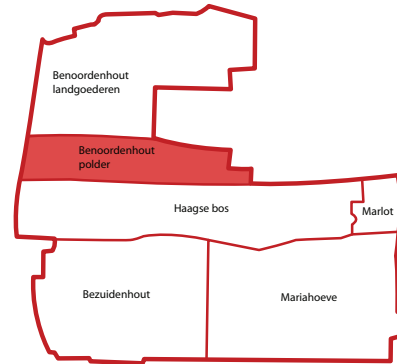

streefbeeld: berm

Visie Benoordenhout polder

Thema Berm

In Benoordenhout polder bestaat het wijkgroen uit lanen en singels met bermen.

Het belangrijkste is de boomstructuur en de zichtbaarheid van het water van de singels. Het is te overwegen om het huidige gazon om te zetten naar een ander maaieregime in de richting van gras met een langbloeiend bollenmengsel, of gras met kruiden langs de singels. Bij de toepassing van gras met kruiden is het van belang dat er niet teveel schaduw aanwezig is, omdat er dan vooral bermen van brandnetels en fluitenkruid zullen groeien. Bij het bollenmengsel kan gekozen worden voor een 'vlinder- en bijen'-mengsel.

Het toepassen van een ander maaieregime langs de singels, van 22 keer per jaar naar 2 keer per jaar, ligt gevoelig bij de omwonenden; communicatie hierover is dan ook een noodzaak. De toepassing van een bollenmengsel dat tot laat in het voorjaar in bloei staat, bijvoorbeeld voor de Laan van Clingendael, ligt minder gevoelig. Hier wordt overigens nu al een bollenmengsel toegepast, wat echter vrij vroeg is uitgebleeid.

incidenteel rozenvakje

strakke berm

slechte kwaliteit rozen

strak geschoren singel

In Benoordenhout staan vakjes met sierrozen her en der verspreid. Het zijn incidenten zonder structureel belang voor de wijk. Het levert een sterker beeld op als gekozen wordt voor minder plekken met een betere kwaliteit. Het ligt voor de hand om hiervoor het Josef Israëlsplein (rozarium) en op het Hoytemaplein te (winkelcentrum) te kiezen.

Andere rozenvakjes zoals bijvoorbeeld in de Breitnerlaan zouden dan vervangen worden door gazon. Een andere optie is het beheer ervan door bewoners te laten doen.

Op dit moment staan er geen ingrepen in het groen van Benoordenhout in de planning.

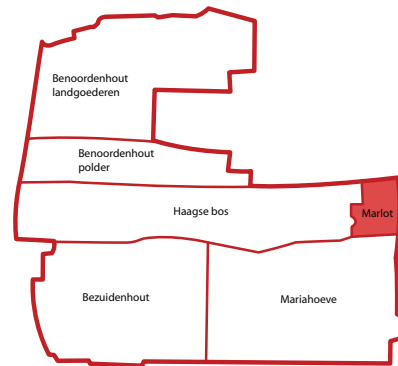
Marlot

Visie Marlot

Thema Tuindorp

In tuindorp Marlot is beplanting van de bermen met gras en bomen, eventueel aangevuld met stinsenplanten, passend in het karakter van de landgoederenzone.

Andere (sier-)beplanting is vanuit ruimtelijk oogpunt overbodig en zou vanuit kostenoverwegingen verwijderd kunnen worden. Als de bewoners waarde hechten aan meer gevarieerde beplanting zou een overeenkomst met bewoners voor zelfbeheer een oplossing kunnen zijn.

sierbeplanting

groene rand van de wijk

sier bepaald door tuinen

sierbeplanting in de berm

Voorbeeld Isabellaland

De watergang achter Isabellaland wordt op dit moment heringericht als ecologische zone met speelvoorzieningen. Bij de ecozone liggen groene stroken tussen flatgebouwen. In het plan wordt het oppervlak sierheesters verminderd en het gras extensief gemaaid. Alleen bij de speelvoorzieningen is intensief te maaien gazon. Hierdoor worden de oeverstrook en de woonomgeving ruimtelijk één geheel. Bij de woningen ligt een 'cultureel' groenaccent in de vorm van bollen, sierstruiken langs de gebouwen en uitgemaaide paden in het ruige gras.

Isabellaland: ecologische zone met speelvoorzieningen

Voorbeeld Het Kleine Loo

Het huidige beeld is stenig. Een groene trambaan en een stevige boombeplanting is het meest gewenste eindbeeld. De groene trambaan is op dit moment niet realiseerbaar. Daarom wordt voorgesteld om een nieuwe, stevige haag te planten. Daarnaast is het wenselijk om de bestaande slecht groeiende bomen te vervangen door nieuwe bomen van de eerste grootte. Voor aanplant van de nieuwe bomen zal de groeiplaats van de bomen verbeterd moeten worden.

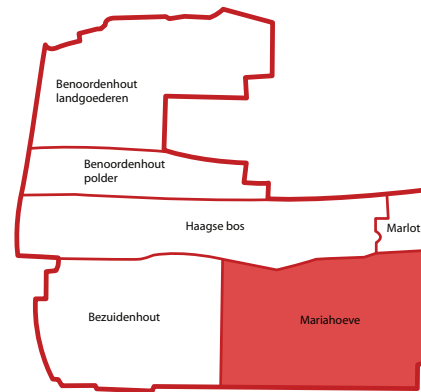

stenig beeld Het Kleine Loo

Visie Mariahoeve

Thema samenhangend groen

In Mariahoeve komt het groen veel meer in verbinding met elkaar te staan. Het groen ligt als aaneengesloten tapijt door de parkjes en aangrenzende groenstroken tussen de flats. Op het vlak van gras staan bomen en groepen heesters.

Om deze samenhang te realiseren, moeten dichte randen bosplantsoen worden geopend zodat er zichtlijnen ontstaan. Losse groepen heesters worden op afstand van de woningen en paden toegevoegd. Dit moeten aantrekkelijk bloeiende clusters worden die breed kunnen uitgroeien zonder gesnoeid te moeten worden. Hierbij ontstaat een ecologisch waardevolle 'kern-mantel-zoom' vegetatie.

Het beeld wordt ook gevarieerder door het aantal bomen en de opstelling ervan per plek anders in te vullen. Het aantal bomen tussen de flats moet daarvoor verminderen waarbij naar compensatie moet worden gezocht.

Verder zal in vervolplannen moeten worden onderzocht hoe het groen tussen de flats beter kan aansluiten bij de woonstraten. Hierdoor oogt de straatruimte groener en wordt de samenhang tussen de groengebieden letterlijk gerealiseerd. Dit kan bijvoorbeeld worden bereikt door aanleg van bermen, straatbomen, een andere indeling van parkeervakken waarbij auto's minder in het zicht staan en duidelijker herkenbare ingangen van de parken (verloop van de paden).

Eén insteek voor de realisatie is het project 'groen voor steen' uit het gemeentelijk rioleringsplan. Hierbij wordt in het kader van de verbetering van de waterkwaliteit gezocht naar plekken waar stenen kunnen worden vervangen door groen (zie pagina 17).

Op plekken zonder speelfunctie kan de maaifrequentie worden verlaagd. Resultaat is een laag van kruiden met, waar voldoende bezonning is, bloemen in plaats van de huidige gazons. Dit levert een ander beeld op dan dat bewoners gewend zijn. Aanpassingen in het maaibeheer moet goed worden gecommuniceerd en worden geëvalueerd. Met name in de lange groenstroken zoals Isabellaland en langs de Bezuidenhoutseweg betekent dit een verbetering van de ecologische verbindingen.

Ook de aanleg van natuurvriendelijke oevers is in Mariahoeve wenselijk maar vanwege de beperkte ruimte slechts incidenteel te realiseren. In het kader van renovatieprojecten moeten de mogelijkheden voor natuurvriendelijke oevers integraal meegenomen worden. Goed overleg met het Hoogheemraadschap noodzakelijk. Verder is het van belang dat er bezonning en geen schaduwwerking door bijvoorbeeld bomen is.

bermen

stenige woonstraat

groen met speelfunctie

gras met bomen

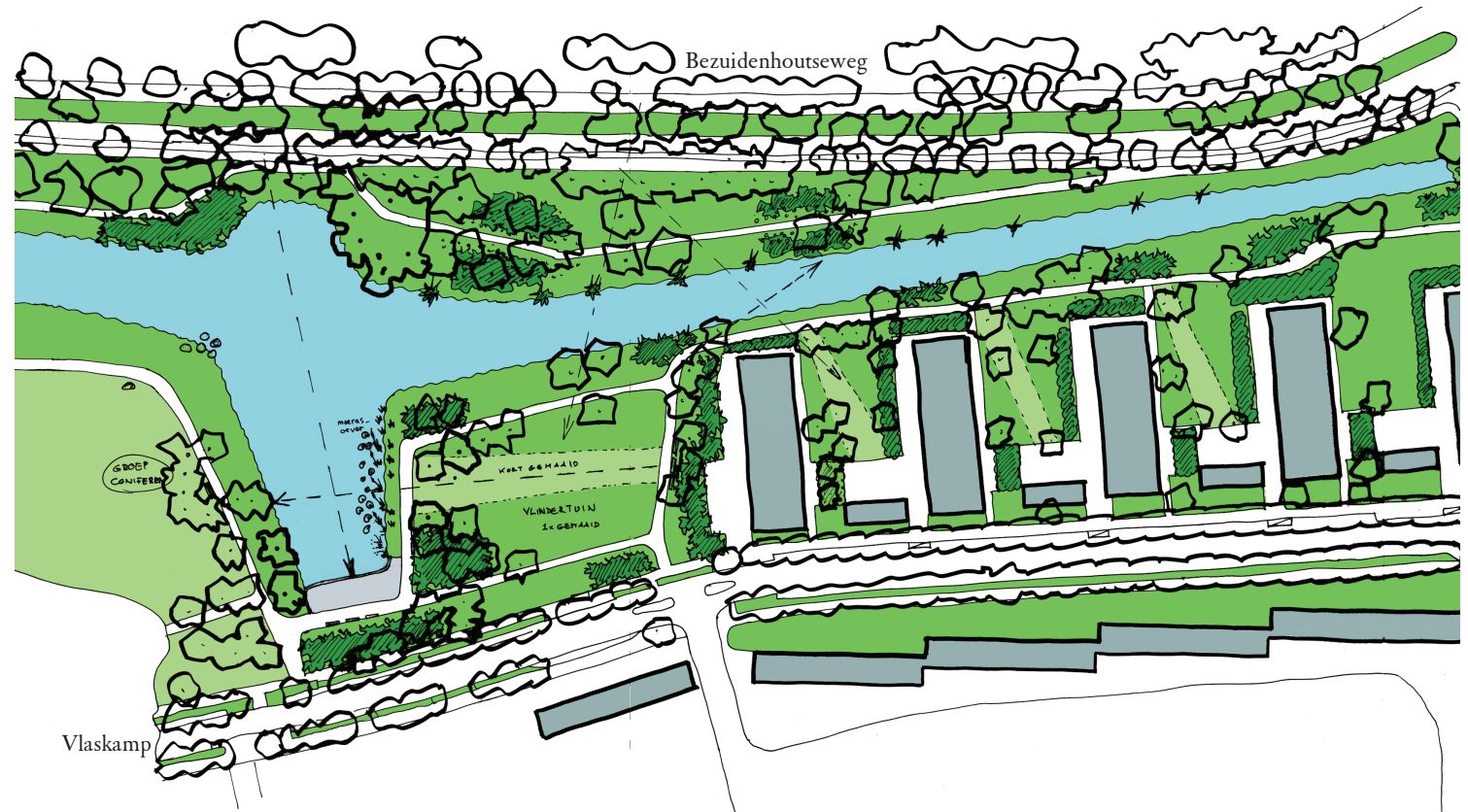
Voorbeeld Bezuidenhoutseweg - Vlaskamp: groenstructuur aan de rand

Huidig beeld: dichte randen en ruimtes
De struiklaag onder de bomen is verwijderd om zicht op het water en het wandelpad te realiseren. De struiken stonden zo dicht bij elkaar dat het vormen van groepen heesters uit de oude beplanting niet mogelijk was.

Huidig beeld Bezuidenhoutseweg - Vlaskamp

Streefbeeld: samenhangend groen
Langs de Bezuidenhoutseweg worden nieuwe groepen struiken aangeplant op voldoende afstand van de paden en het water. Vanwege de dichte boomkronen is dit met bossoorten (bv liguster of hulst) te realiseren. Aan de kant van de Vlaskamp, de zonnige zijde kan het bestaande terras aan het water worden vervangen door een natuurvriendelijke oever. Dit oever en het bestaande wandelpad zijn goed zichtbaar doordat de huidige dichte beplanting wordt vervangen door nieuwe groepen struiken. Het huidige grasveld wordt een bloemrijke weide met een strook kort gemaaid gras in het midden. Deze strook 'stuurt' het zicht op de oever, geeft een 'cultureel' accent en nodigt uit tot gebruik. Hetzelfde principe van lang en kort gras wordt herhaald tussen de flats.

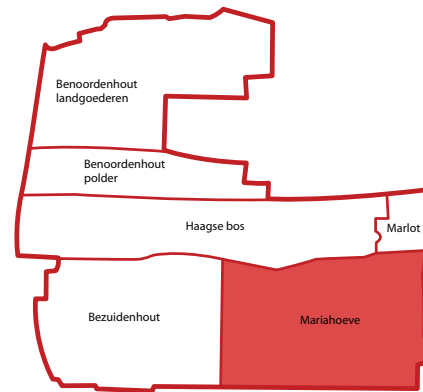
Streefbeeld

Visie Mariahoeve

Thema samenhangend groen

De schets op de bladzijde hiernaast, voor het groen tussen de Bezuidenhoutseweg en Vlaskamp laat een voorbeeld zien van de toepassing van het thema samenhangend groen. De vraag naar struikgroepen langs de weg wordt beantwoord met een schets die een ontwikkelingsrichting voor een groter gebied laat zien. Het gras – zowel frequent gemaaid gazon als extensief gemaaid gras- loopt als een samenhangend tapijt door de strook langs de weg, het aangrenzende park en de groenstroken langs de flats. Tussen de groepen heesters zijn zichtlijnen naar alle gebieden.

Een ander maaibeheer zorgt voor een hogere ecologische waarde als leefgebied van kleine zoogdieren en insecten. Door de struikranden te vervangen door struikgroepen neemt het overzicht en de sociale veiligheid toe. De struikgroepen zorgen ook voor schuilgelegenheden voor dieren, met name vogels.

groen tapijt

Cornelis van der Lijnstraat: groen 'knoopje', tot stand gekomen met bewonersparticipatie

Visie Bezuidenhout

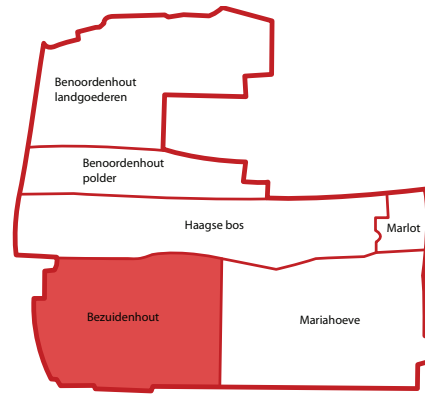
Thema Parkjes en Kijkgroen

De wijkparken zijn de groene parels in Bezuidenhout. Veranderingen zijn alleen op basis van een ontwerp voor beplanting, padenstructuur en (speel-)functies door te voeren. Gezien de beperkte hoeveelheid groen en het drukke gebruik is het noodzakelijk om het groen intensief te beheren.

Op dit moment is een herontwerp voor het Spaarwaterveld in de maak waarbij de doelstelling gericht is op het verbeteren van de speelwaarde, het verhogen van de verblijfskwaliteit en kwaliteit van de doorgaande fietsroute. Ook de spoorzone in Bezuidenhout West wordt heringericht met het oog op sport en spel en een verbetering van de doorgaande fietsroute.

In Bezuidenhout Oost staan bomen en kleine plantsoentjes op kruispunten van de woonstraten. Deze groene accenten zijn van belang in de verder relatief stenige buurt en het valt daarom te onderzoeken of de nu nog lege 'knoopjes' van een boom kunnen worden voorzien. Er zijn ook iets grotere 'knoopjes' die zijn ingericht als plantsoentjes met sierbeplanting en een hekje. Deze plekken kunnen toegankelijk worden gemaakt en als verblijfsplaats in gebruik worden genomen. Bewonersparticipatie speelt daarbij een belangrijke rol. De mogelijke herinrichting kan worden meegenomen in het project P 2500.

In de Marialaan kunnen de – ruimtelijk onbelangrijke- rozenvakjes worden vervangen door bollen op de gehele strook. Hierdoor kan het maaien jaarlijks tot juni uitgesteld worden.

groenaccent

parkje

Colofon

Dit is een uitgave van

Gemeente Den Haag
Dienst Stadsbeheer
Ingenieursbureau Den Haag
juni 2015

opdrachtgever: W. Duijs, DSB beleidsafdeling

projectnummer: 95016459

ontwerpteam IbDH: Almut Röwekamp
Erik Mentink
Jan Verburg
Anne Zuidhof

Postadres

Postbus 12651
2500 DP Den Haag
Telefoon (070) 353 66 77
E-mail ingenieursbureau@denhaag.nl